



Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie  
Katedra i Zakład Stomatologii Zachowawczej Przedklinicznej i Endodoncji Przedklinicznej  
kierownik: prof. dr hab. n. med. Mariusz Lipski

## RECENZJA

rozprawy doktorskiej lek. stom. **Jacka Bilbina**

*pt.: „Analiza procesów gojenia tkanek po resekcji wierzchołka korzenia zęba”*

Materiałem źródłowym do opracowania niniejszej recenzji jest manuskrypt dysertacji doktorskiej pt.: *„Analiza procesów gojenia tkanek po resekcji wierzchołka korzenia zęba”* dostarczony w postaci elektronicznej. Praca została napisana zgodnie z wymaganiami odnośnie prac doktorskich i składa się z 15 rozdziałów. W tekście zawarto 20 tabel i 63 ryciny. Zajmuje 125 stron. Na przeprowadzenie badań uzyskano zgodę komisji, której kopię zamieszczono w złączniku na końcu rozprawy.

Promotorem rozprawy jest p. prof. dr hab. Halina Pawlicka.

Doktorant podjął się klinicznej oceny procesów gojenia tkanek po dwóch rodzajach zabiegów, tj. (1) po resekcji korzenia zęba wykonanej z dojścia poprzez blaszkę przedsiolkową wyrostka zębodołowego, która jest powszechnie stosowana oraz (2) w przebiegu planowej replantacji, tj. poza zębodołem. Oceniając przebieg procesu gojenia wziął pod uwagę dolegliwości bólowe związane z wykonanymi zabiegami oraz sposób gojenia. Ponadto ocenił głębokość kieszonek dziąsłowych, ruchomość zębów oraz stan tkanek okołowierzchołkowych oceniony na podstawie badania rentgenowskiego. Cel został sformułowany prawidłowo. Poza celem sformułowano także hipotezy badawcze, choć nie założono występowania lub braku różnic pomiędzy stosowanymi metodami. W mojej ocenie hipotezy te po prostu należałoby nazwać zadaniami badawczymi, które założył wykonać Doktorant, by zrealizować cel pracy.

We wprowadzeniu Doktorant zapoznaje czytelnika z ocenianymi metodami resekcji zwracając uwagę na różnice zarówno w wykonaniu zabiegu jak i gojeniu się tkanek. Zagadnienie to zostało bardzo szczegółowo omówione i wzbogacone dydaktycznymi

rycinami. Ponieważ są to w większości ryciny zaczerpnięte z książek czy publikacji, sugerowałbym podać źródło ich pochodzenia.

Rozdział określany powszechnie jako MATERIAŁ I METODY został nazwany WYBRANE ZAGDANIENIA METODOLOGICZNE i rzeczywiście prezentuje wybrane zagadnienia dotyczące metodyki badań. W nim mogłyby znaleźć się niektóre informacje dotyczące metodyki badań, które Doktorant zawarł w rozdziale WYNIKI BADAŃ opisując uzyskane rezultaty. Zgodnie z założonym celem porównano gojenie się tkanek po zabiegu resekcji korzenia zęba wykonanej z dojścia poprzez blaszkę przedsionkową wyrostka zębodołowego – i do tej grupy Doktorant zakwalifikował 20 pacjentów oraz - w przebiegu planowej replantacji, tj. poza zębodołem i w tej grupie znalazło się 6 pacjentów. W celu uzyskania bardziej miarodajnych wyników grupy mogłyby być liczniejsze, jednak ich liczebność pozwoliła na przeprowadzenie analizy statystycznej. Porównując obie metody Doktorant ocenił w różnych okresach:

- a. dolegliwości bólowe występujące w trakcie zabiegu oraz jego wykonaniu;
- b. sposób gojenia: rychłozrost vs ziarninowanie – ocena wzrokowa;
- c. ruchomość zębów (klinicznie);
- d. głębokość kieszonek;
- e. gojenie się ubytków kostnych na zdjęciach rentgenowskich (zmniejszanie się ubytków kostnych, zmian gęstości optycznej kości).

Analizując uzyskane wyniki stwierdził, że zdecydowanie mniejsze dolegliwości bólowe występują u pacjentów po resekcji w przebiegu replantacji aniżeli w następstwie konwencjonalnej apikotomii. Zgodnie z oczekiwaniami zęby replantowane w okresie gojenia wykazywały większą ruchomość, która dość szybko uległa zmniejszeniu, podobnie obserwowano pogłębione kieszonki, które również stosunkowo szybko uległy sptyczeniu. Natomiast w przypadku radiologicznej oceny stanu tkanek przyzębia wierzchołkowego różnice okazały się nieistotne statycznie, choć w grupie zębów po konwencjonalnej resekcji niepewne gojenie stwierdzono w 20% (w grupie zębów rozplantowanych odsetek pozytywnych wyników wyniósł 100%). W przypadku tego rozdziału pochwały wymaga ładna dokumentacja fotograficzna, w tym obrazowe zdjęcia kliniczne własnego autorstwa oraz dokumentacja radiologiczna.

Dyskusja nie budzi zastrzeżeń. Doktorant omówił swoje wyniki porównując je do uzyskiwanych przez innych autorów.

Zgodnie z typowym układem rozpraw doktorskich na zakończenie Doktorant na podstawie uzyskanych wyników wyciągnął następujące wnioski:

1. Kliniczna ocena procesów gojenia tkanek okołowierzchołkowych i błony śluzowej wyrostka zębodołowego była porównywalna w obu metodach postępowania, klasycznej resekcji wierzchołka korzenia i planowej replantacji.
2. W przypadku planowej replantacji zębów, we wszystkich okresach badania, obserwowano mniejsze dolegliwości bólowe.
3. Planowa replantacja jako metoda leczenia może być z powodzeniem wykorzystywana nie tylko jako ostatnia możliwa próba ratowania zęba, ale również w sytuacji, gdy warunki anatomiczne uniemożliwiają wykonanie klasycznej, mikrochirurgicznej resekcji korzenia zęba. Jest też znacznie tańszą alternatywą dla zastosowania implantu zębowego.

Piśmiennictwo liczy 77 pozycji, polsko- i anglojęzycznych, głównie z ostatnich lat.

Ogólnie oceniam pozytywnie rozprawę, zauważyłem jednak pewne drobne niedoskonałości, w większości przypadków natury redakcyjnej.

1. Dobrze byłoby podać liczbę pacjentów, u których zastosowano do wstecznego wypełnienia preparat typu MTA względnie bioceramikę syntetyczną.
2. Aby móc zoptymalizować porównanie ze sobą zdjęć radiograficznych (ich powtarzalność) wskazane byłoby zastosowanie znaczników oraz indywidualnie wykonanych pozycjonerów.
3. Okres obserwacji jest stosunkowo długi (1 rok), by móc stwierdzić odbudowę tkanki kostnej, jednak resorpcje po zabiegu replantacji dość często są obserwowane dopiero po kilku latach.
4. Rychłozrost czy ziarninowanie to raczej sposoby gojenia niż stopnie gojenia. Zamiast moment badań sugerowałbym użyć określenia okres badania.
5. Rycina 57D stanowi powtórzenie ryciny 57C.

Podsumowując chciałbym pochwalić Doktoranta za kunszt operatorski oraz bogatą dokumentację kliniczną.

#### Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska lek. stom. Jacka Bilbina pt.: „Analiza procesów gojenia tkanek po resekcji wierzchołka korzenia zęba” jest pracą oryginalną i samodzielną i świadczy o opanowaniu przez doktoranta wiedzy teoretycznej dotyczącej zagadnienia będącego przedmiotem rozprawy. Stwierdzam, że przedstawiona mi do oceny rozprawa, spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim w świetle Ustawy o Stopniach i Tytułach RP i na tej podstawie składam do Rady Wydziału Lekarskiego z Oddziałem Dentystycznym Uniwersytetu Medycznego w Łodzi wniosek o dopuszczenie **lek. stom. Jacka Bilbina** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

  
prof. dr hab. Mariusz Lipski

Szczecin, dnia 31 marca 2021 r.